

EEN TUSSENWEG IS ER NIET

BIOGRAFIE DOMINEE J.H. ZELLE
(1907-1983)

BEARN BILKER

Een
tussenweg
is er niet

*Biografie dominee J.H. Zelle
(1907-1983)*

Noordboek

INHOUD

INLEIDING. SODOM EN GOMORRA	7
1 HET GEZIN ZELLE	13
2 SCHOLEN	21
3 DE VRIJE UNIVERSITEIT	29
4 DE HOOGLERAREN	37
5 DE BURGERWACHT	45
6 DE BEZETTINGSJAREN	51
7 PLAGIAAT	59
8 STRIJD EN DE VRIJMAKING	65
9 BEETSTERZWAAG	75
10 ERNSTIGE KLACHTEN	85
11 'WAT DOEN WIJ MET SOEKARNO ALS HIJ KOMT?'	97
12 ONWAARDIG EN LEUGENACHTIG	105
13 'T MOET ANDERS, BROEDER ZELLE	113
14 TE GROOTS VAN TALENT EN OPTREDEN	129
15 GEEN LEERVRIJHEID, WEL KLEERVRIJHEID	141
16 DOMINEE ZELLE	149
17 ROCKANJE	157
18 DE WATERSNOODRAMP	169
19 DE KERKENRAAD TREEDT AF	183
20 DE KERKENRAAD TREEDT AAN EN AF	191
21 TROUWPLANNEN	201
22 BRIEVENACTIE	215
23 HET WORDT VERMOEIEND	229
24 ONDER CURATELE	241
25 DISHARMONISCH PROFIEL	251
26 DE VERHUIZING	263
27 DE RIJNSTREEK	271
28 ZULKE HULP LIEVER NIET	285

29	MOEDER EN MAMMON	299
30	FAMILIE ZELLE	317
31	BOUKJE	327
32	LEEWARDEN IS EEN SLECHTE STAD	335
33	DE KERKDIENT	351
34	DE PREEK	371
35	CHRISTOCENTRISCH EN BEVINDELIJK	389
36	ZELLE VERSUS MAARTEN 'T HART	405
37	DE AARDSE TENT IS AFGEBROKEN	417
38	DE LEGENDARISCHE ZELLE	427
	BIJLAGE 1	445
	BIJLAGE 2	455
	BIJLAGE 3	457
	VERANTWOORDING EN DANK	461
	GEÏNTERVIEWDE PERSONEN	467
	BIBLIOGRAFIE, LITERATUUR, BRONNEN	469
	PERSONENREGISTER	473
	NOTEN	481

INLEIDING

Sodom en Gomorra

Mijn eerste kennismaking met ds. Zelle was in Wijnaldum, een dorpje bij Harlingen. Tot mijn dertiende woonde ik in het nabijgelegen Sexbierum. Elke zondagochtend werden we met andere kinderen uit het dorp naar ‘het gereformeerde lokaal’ te Wijnaldum gebracht. Op die manier konden de weinige kerkgangers in hun eigen dorp de preek bijwonen. Met de kinderen uit Sexbierum was het zaaltje wat meer gevuld en na afloop hadden wij daar dan zondagsschool.

De meest bijzondere dominees gingen voor: kandidaten die het preken nog moesten leren en ouderlingen die voor het eerst een leesdienst hielden. Ook preekten daar zogeheten heren. Dat waren geen predikanten maar wel heren met zogenoemde singuliere gaven die een preekconsent hadden voor een bepaalde gemeente, of via artikel 6 van de kerkorde toch nog predikant werden.¹ En er preekten dominees die het puur van het preken moesten hebben, zoals dominee Zelle uit Leeuwarden. Die kwam daar menigmaal.

Op jonge kinderen maakten niet alleen zijn preken maar ook de persoon Zelle een enorme indruk.

Zelle was in velerlei opzicht een ‘singulier man’. De kerkdienst begon ook wel eens later op de ochtend, omdat hij dan eerst ergens in de buurt had gepreekt. Met de auto van Spar-winkelier Tjalling Tjallingii werd hij dan opgehaald in Oosterbierum of Tzummarum. Wij, de kinderen, dicht op elkaar achterin, Tjallingii en Zelle voorin. Spraakzaam was hij niet, een afgedwongen ja of nee was meestal het antwoord. Wat wij als kinderen goed in de gaten hielden, waren zijn snoepjes. Hij stak het ene na het ander keelsnoepje in zijn mond, om zo zijn stem krachtiger te maken. De

snoepjes werden niet helemaal opgegeten. Hij haalde ze uit zijn mond en gooide ze achteloos over zijn schouder naar de achterbank, waar wij ze moesten zien te ontwijken. Ik weet nog dat het kleine, groene snoepjes waren.

Het lokaal in Wijnaldum raakte als Zelle preekte altijd vol. Andere zondagen konden wij op de stoelen plaatsnemen, maar nu wisten wij al dat we op ongemakkelijke bankjes zonder leuning moesten zitten en dan nog wel pal rechts naast de preekstoel. De zwartharige en in het zwart geklede dominee stond dus recht boven ons te preken. Elke keer trilden wij van ontzag. Wij waren stil als muisjes, want dit was in onze ogen de enige, echte dominee en hij kwam ook nog uit Leeuwarden.

In dat lokaaltje had het nauwelijks zin om mee te zingen, want dominee zong zo allemachtig hard dat je het harmonium amper meer hoorde en de anderen en jezelf ook niet.

Ik weet nog hoe dat voelde: je zong wel, maar je hoorde in feite maar één die zong en die, en dat was een extra hinderpaal, hield er ook nog zijn eigen melodie op na. Juist omdat hij een andere wijs zong, raakte je zelf van de wijs. Hij zong zijn eigen tweede stem en kon zo van de ene octaaf overgaan naar de andere. Vals was het niet, herkenbaar soms ook niet. Soms hoorde je een piepstem, dan was hij nog even aan het oefenen, en vervolgens begon hij uit volle borst. Dat zingen bracht elke keer weer wat teweeg bij mij. Ik vond dat zo bijzonder; je voelde dat hier iets heel uitzonderlijks aan de hand was. Op zulke momenten heerste er spanning in de zaal en vroeg je je af wat er allemaal nog komen zou. De gemeente zong rustig de vaste psalmmelodie en daar was Zelle, die zijn eigen melodie had.

Als jongetje kon ik hem goed observeren en dat deed ik ook, want je raakte geobsedeerd door deze dominee. Een grote man, een indrukwekkende verschijning. Met zijn eigen, speciale loop was hij opvallend. Zijn zondagse loopje voor de preekstoel, in een ietwat ingehouden statige pas, altijd gekleed in een zwart pak, dat wil zeggen een zwarte colbertje met een grijs-zwarte streepjesbroek, want zo hoorde dat in de gereformeerde kerken. Een toga had hij beslist niet, want die zag je zelden in gereformeerde kerken. Dat was nieuwerwets en daar was Zelle op tegen. Het haar zwart, zondags was zijn haar op zijn netst. Door de week zat het vaak slordig. Hij wilde er tijdens de dienst tiptop uitzien en daarom moest zijn haar goed zitten en vooral pikzwart blijven. IJdelheid was hem niet

vreemd. Verhalen over het continu verven van zijn haar met zwarte schoenpoets getuigden daarvan.

Als hij ons gereformeerd lokaaltje binnenkwam, was alles meteen anders. Vooraf zaten we allen in gespannen afwachting, want ds. Zelle preekte, en dat was al heel bijzonder. De voormalige woonkamer was een kleine ruimte, de preekstoel was slechts een dichtgetimmerde verhoging van witgeverfd zachtboard met wat plankjes. Het katheders was al omhoog geschoven en vastgezet met een pin en de koster had een goed gevuld glas water op het plankje gezet dat aan de binnenkant was bevestigd. Dominee was lang, dus het katheders stond op de hoogste stand. Dat was een teken dat dominee Zelle werd verwacht. Het harmonium speelde, maar we wisten dat het straks nauwelijks meer te horen zou zijn. Ik vond het altijd sneu voor organist broeder J. Nieuwenhuis, want hij moest opboksen tegen de dominee en hij wist dat die strijd bij voorbaat verloren was.

Dan zwaaide de deur open en de ouderling trad binnen, onmiddellijk gevolgd door dominee J.H. Zelle zelf. Na een ferme handdruk tussen ouderling en predikant, gevolgd door een korte, stille voorbereiding vóór de preekstoel, betrad dominee de kansel. Ik voelde mijn hartje extra bonzen, want nu begon het. Daar klonk al de zware, luide stem van Zelle. Je voelde dat je niets meer in te brengen had; hier sprak een dominee, hier sprak dé dominee.

Het ging even mis. In dat kleine lokaaltje zaten we natuurlijk allemaal dicht op elkaar en dominee kwam vanuit de kamer van de koster en was in één stap bij het preekstoeltje. Bij de stille voorbereiding stond dominee zoals gebruikelijk even stil, vlak vóór de preekstoel, en toen stond hij de kleine Auke Zijlstra op zijn teentjes. Auke durfde niets te zeggen, maar duwde met zijn handjes tegen de dominee aan om hem duidelijk te maken dat hij verging van de pijn. Het mocht niet baten. Dominee merkte niets, deed zijn stille gebed en stapte toen op het gestoelte.

De groet aan de gemeente en de genade en vredesbede werden uitgesproken en zo was de dienst al in volle vaart begonnen. En voor je het wist, was je al bij de bijbellezing. Eerst werd nog de Wet des Heeren voorgelezen, meestal in de Statenvertaling. De tale Kanaäns was hem niet vreemd, die bezigde hij graag. De Bijbellezing was deze zondag uit Genesis 13, over de keuze van Lot om zich in de streek van Sodom te vestigen. Dan volgde het lange gebed. In dat gebed kwamen vele aspecten voorbij. In het gebed ging

het al om het goede en het kwade. Het goede zetelde in het Witte Huis, het kwade in het Politburo in Moskou. Hitler was de duivel zelf geweest en de driesnoer God, Nederland en Oranje was door God zelf ingesteld en die hadden wij te volgen. Hij bad vurig voor de christelijke organisaties, de NCRV, het CNV en het *Friesch Dagblad*. En natuurlijk voor de ARP. Maar hij bad ook 'voor de weduwen, de wezen en hen die op zee zijn'.

Voordat Zelle de prediking begon, hield hij eerst een inleiding. Daarin verklaarde hij het thema van de preek. Die zondag ging het over Lot, die in een mooie villa in Sodom woonde en van twee walletjes wilde eten. Zijn preek was verdeeld in drie duidelijke punten, die hij kort toelichtte in de inleiding.

Ds. Zelle legde uit dat het ging om de keuze van Lot die dacht dat hij op deze manier wel christelijk kon leven. Maar Christus belijden, bekeerd te zijn in die goddeloze stad Sodom, dat kon niét. Lot had dat aan den lijve ondervonden.

Na de inleiding zongen we Psalm 84 en dan kon hij mooi even gaan zitten, maar zijn stem was vanaf zijn zitplaats duidelijk te horen. Het was altijd even spannend wanneer hij zou beginnen. Meestal begon hij vanaf de tweede regel mee te zingen. Pas daarna begon de preek.

De preek over Sodom en Gomorra maakte diepe indruk op ons. Op deze bloedhete zondag was het zo warm, ook in het lokaal, dat dominee in een wit overhemd preekte. Het zweet gutste langs zijn gezicht. Wij hadden het ook erg warm, maar zaten braaf te luisteren naar wat komen ging. Dominee kon mooi preken. Je wist waar je aan toe was, vooral omdat de preek altijd in drie punten was verdeeld en elk punt concreet eindigde met een toepassing. ('En dan komt nu de toepassing ...')

Zelle preekte nooit lang. De kerkdienst ging altijd snel voorbij; deze duurde meestal een uur. Dat kwam doordat hij de dingen kort en krachtig zei en omdat hij altijd haast had omdat hij naar de volgende dienst moest. Vier keer preken op een zondag was heel gewoon voor hem en 's avonds om 19.00 uur ging hij ook nog wel voor, dan waren het er vijf. Zijn preken waren niet alleen van invloed op de kinderziel maar lieten ook onuitwisbare herinneringen na. Als Sodom en Gomorra vanwege de vele zonden die daar waren begaan eindelijk in brand stonden, wist je dat dat verdiend was en daardoor werd het op die warme zondag nog warmer.

Maar wat kon die man zijn stem gebruiken! Zelfs buiten op straat was hij goed te horen en het werd doodstil in het lokaal. Een stem als een klok. Hij preekte beslist niet met de traditionele galmklank maar in een heel eigen stijl. Door gebruik te maken van stem, hoogte en timbre en door middel van korte zinnen wist hij je van begin tot eind te boeien. Wat heel erg opviel, was dat Zelle in zijn preken, zeker in die over Sodom en Gomorra, hel en verdoemenis uitsprak over de verderfelijke stad Leeuwarden. Leeuwarden lag een heel eind weg, voor ons dus op een veilige afstand. De nabijgelegen steden Harlingen en Franeker waren vast en zeker zonder zonde, want die werden nooit genoemd en dat troostte ons weer. In Leeuwarden, zo hield Zelle ons voor, ging bijna niemand naar de kerk en bijna iedereen ging er naar de hoeren. De jeugd deugde niet, de stad zat vol met nozems en provo's. Er werd gestolen en je werd in elkaar geslagen; kortom, Leeuwarden was in onze tijd Sodom en Gomorra. Voor de beeldvorming was dat niet zo best voor Leeuwarden. Dat ik er daarna goed terecht ben gekomen en me op en top Leeuwarder ben gaan voelen, mag dan ook een wonder heten.

Nadat hij het eerste en vervolgens het tweede punt had behandeld, kwam eerst de tussenzang. Dominee zat dan en ik kon hem goed observeren. De tussenzang zong hij nooit mee. Hij zat dan voor zich uit te staren, pakte het glas water en nipte daaraan en dat in een tamelijk snel tempo. Dat was op zichzelf al een fenomeen. Daarna pakte hij zijn zakdoek en veegde zijn mond af en ook wel eens zijn voorhoofd, want hij had het snel warm en hij transpireerde regelmatig. Soms keek hij ons even indringend aan, maar contact was er niet. Dat kon ook niet natuurlijk, want deze woordverkon-diger was ver verheven boven een eenvoudig kind dat ademloos in dit zaaltje naar hem zat te kijken en te luisteren. Vervolgens pakte hij het glas weer, nipte er opnieuw van en zo werd de ceremonie herhaald. Als de tussenzang was voltooid, rees hij overeind en begon hij meteen met het derde punt van de prediking.

In het derde punt werd onze keuze voor Christus gepredikt en ook dit eindigde met de toepassing. Na de preek volgde nog een kort gebed en zongen wij een psalm die dominee van harte meezong. Vervolgens sprak dominee de zegen uit en na de handdruk met de ouderling van dienst vertrok hij weer naar de huiskamer van de koster.² Net zo mysterieus als hij gekomen was, vertrok hij weer. Maar wie was deze man nu eigenlijk?

HOOFDSTUK 1

Het gezin Zelle

In het gezin van Jacob Zelle en Jantje Zelle-Brouwer werd op zaterdagmorgen 6 april 1907 om kwart voor negen een zoontje geboren dat de namen Johannes Hendrikus kreeg. Vader Jacob gaf de geboorte nog dezelfde dag aan. Hij werd vergezeld door een collega, de 57-jarige Willem Joustra, die net als Jacob pakhuisknecht bij Feenstra was. Ook Jacobs oudere broer, timmerman Jan Jacob Zelle, was getuige.

In het gezin was al een dochtertje, Sjoukje, geboren op 22 augustus 1905. Het pasgeboren kind werd vernoemd naar zijn grootvader Johannes Hendrikus Zelle, enig kind van de ongehuwde Johanna Zelle.

De kleine Johannes zag het levenslicht in een klein arbeiderswoninkje op het adres Achter Tulpenburg 1m in Leeuwarden. Vader en moeder waren daar in mei 1905 komen wonen nadat ze eerst vanaf hun huwelijk op Achter Tulpenburg 1d en daarna nog een poosje op Achter Tulpenburg 1i hadden gewoond. Grootmoeder Elsa Maria Zelle-Rijpstra woonde dichtbij, namelijk op nummer 1c.¹

In mei 1908 verhuisde het gezinnetje van Jacob Zelle naar de Westerstraat 67. Het kleine huisje Achter Tulpenburg 1m werd toen in gebruik genomen door Jacobs oudste broer Jan Jacob en diens gezin, die van Tulpenburg 2 kwamen.² In de Westerstraat werd op 18 augustus 1908 een broertje van Johannes geboren, Jan Jacob. Hij zou nog geen drie jaar worden, want hij stierf op 27 juni 1911.

Een jaar later, op 10 mei 1912, werd opnieuw een broertje geboren, dat dezelfde namen ontving: Jan Jacob. Zijn roepnaam was Jan, genoemd naar zijn grootvader van moederskant en naar oom Jan Jacob Zelle.

Het gezin verhuisde nog een aantal malen en vertrok uiteindelijk naar het oosten van de stad. Het bleef vanaf dat moment in Leeuwarden-Oost wonen. Eerst gingen de Zelles in maart 1910 naar de Borneostraat 5,

Sjoukje en Johannes met hun jonggestorven broertje Jan Jacob (1908-1911). (Album J.H. Zelle)

in de Oud-Indische buurt. Deze woningen waren zeker in die tijd al aanzienlijk beter dan degenen waarin het gezin eerst had gewoond. Vanaf januari 1912 woonde de familie op de Cambuurstraat 60 en op 16 augustus 1919 verhuisden ze naar de Noordvlietstraat 9.³ Deze laatste twee straten liggen pal achter elkaar en bestaan nog steeds, evenals de daar dichtbij gelegen Borneostraat.

Het gezin werd gecompleteerd door de geboorte van nog een zoon, Rimmert, op donderdag 11 december 1919. Hij was dus ruim twaalf jaar jonger dan Johannes, die dus een zuster en twee broers had.

Jacob en Jantje waren op 4 juni 1904 in Leeuwarden voor de wet getrouwd. Het kerkelijk huwelijk vond een dag later plaats. De bekende Leeuwarder predikant ds. W.A. van Es zegende hun huwelijk in.⁴ De bruid kwam uit de plattelandsgemeente Hennaarderadeel, uit Kubaard (officieel, Fries: Kûbaard), dat toen nog met een c werd geschreven.

Jantje Brouwer, die een grote rol zou spelen in het leven van haar zoon, de predikant, werd 9 december 1876 geboren aan de Slachte, ten westen van Kûbaard. Haar naam werd uitsluitend in het Fries uitgesproken: Jantsje.

Zij was het negentiende kind van Jan Jans Brouwer (1827-1891). Na haar werd nog een kind geboren. Jantjes moeder was de in Den Helder geboren en in Lollum woonachtige Sjoukje Wybes Schaafsma (1839-1914). Zij was de derde vrouw van Jan Brouwer. Eerder was Jan Brouwer getrouwd met Wypkjen Martens Beistra, maar zij overleed op 36-jarige leeftijd. Daarna trad hij in het huwelijk met de zuster van Wypkjen, Antje Martens Beistra, die ook stierf op 36-jarige leeftijd. Beide zusters overleden in het kraambed. Jan had negen kinderen bij zijn eerste vrouw, vier bij zijn tweede en bij zijn derde kreeg hij zeven kinderen, waarvan twee, de twee-

De Borneostraat en de Noordvlietstraat in Leeuwarden anno 2006.
(Eigen foto)

ling Jantje en Rimmert, erg jong stierven. Onze Johannes had dus veel ooms en tantes en nog veel meer neven en nichten.

De ouders van Jantje Brouwer verhuisden in 1890 van wat nu Slachte 8 is, bij Kûbaard, naar Oosterend nr. 191. Dat was een boerderij die aan de huidige Sibadawei stond en die inmiddels afgebroken is.

Vader Brouwer, Johannes' pake, overleed een jaar na deze verhuizing. Jantje Brouwer moest meteen aan het werk en ging op 12 mei 1891 aan de slag bij de burens, de familie Vellinga op Oosterend nr. 197, nu Skrok 9. Zij was toen veertien. Op 12 mei 1892 wisselde zij van betrekking en werd ze hulp bij de familie Ykema, waarschijnlijk onder Hidaard. In die tijd werd traditiegetrouw op die datum van boer gewisseld. Arbeiders en knechten, maar ook dienstmeiden bij de boer, konden dan van dienstbetrekking veranderen als een werkkring niet beviel of men het elders beter kon krijgen. Dat werd de 'Alde Maaie' genoemd.

Op 12 mei 1894 vertrok Jantje naar de familie Sjoerd Rienstra, in Trijehúzen onder Hidaard. Ze veranderde nog een keer van baan, in 1895, toen ze naar de familie Ate Sijbrandy ging, maar ten slotte kwam zij op 12 mei 1896 bij boer Ikenius Harders en daar bleef ze een aantal jaren. Weduwnaar Harders was al 67 en toen hij op 5 mei 1902 naar Leeuwarden verhuisde, ging niet alleen Jantje mee, als dienstbode, maar ook huishoudster Lutske Namminga. Gedrieën vestigden zij zich op Achter de Hoven 112. Zo kwam Jantje in deze stad, waar ze de rest van haar leven zou blijven.⁵

Ikenius Harders stierf echter op 15 juli 1903 en Jantje moest omzien naar een andere betrekking. Die vond zij in Huizum, bij de weduwe Rienks op het adres Huizum E 7. Huizum behoorde toen nog tot de gemeente Leeuwarderadeel, maar was in feite een deel van de stad Leeuwarden.⁶

Het ligt voor de hand dat Jantje toen ze bij Ikenius Harders in dienst was via de kerk haar aanstaande man Jacob Zelle heeft ontmoet.

Jantje Brouwer was gereformeerd. Zij werd ingeschreven in het lidmatenboek van de gereformeerde kerk van Leeuwarden toen zij zich op 4 mei 1902 met attestatie uit Oosterend (officieel, Fries: Easterein) had laten overschrijven. In de dienstbodenregisters van Leeuwarderadeel staat zij geboekt als Christelijk Gereformeerd, maar dat zal ongetwijfeld te maken hebben met het feit dat de oorspronkelijke Gereformeerde Kerk, die van de Afscheiding, nog wel Christelijk Gereformeerd werd genoemd. De nieuwe naam, Gereformeerde Kerken, burgerde langzaam maar zeker in. Toen zij namelijk kerkelijk in het huwelijk trad met Jacob Zelle waren ze beiden belijdend lid van de Gereformeerde Kerken.

Jacob Zelle deed op 31 maart 1901 geloofsbelijdenis in de Gereformeerde Kerk. Zijn ouders, Johannes Zelle en Elsa Maria Rijpstra, waren aanvankelijk lid van de Hervormde Kerk maar waren met de Doleantie gereformeerd geworden, zo blijkt uit het lidmatenregister van de Gereformeerde Kerken in Leeuwarden.

De moeder van Jantje Zelle-Brouwer, Sjoukje Brouwer-Schaafsma, heeft nog een poosje bij het jonge gezin ingewoond. Daarvoor had ze enkele jaren ingewoond bij haar oudste dochter Ytje. Ytje Brouwer was drie jaar ouder dan Jantje en getrouwd met Anne Douwes Tamminga. Ze woonden in Spannum en verhuisden in 1907 naar Winsum, Hennaarderadeel. Moeder kwam in 1905 bij Ytje wonen en verhuisde in 1907 mee naar Winsum, waar zij op 22 november 1909 de geboorte meemaakte van haar kleinzoon, Douwe Annes Tamminga.

Deze Douwe Tamminga werd later een bekend Fries schrijver en dichter en wetenschappelijk medewerker van de Fryske Akademy. Douwe Tamminga en ds. Johannes Hendrikus Zelle waren dus volle neven.⁷ Opmerkelijk genoeg ijverde Tamminga in de jaren zestig van de vorige eeuw voor het realiseren van een standbeeld in Leeuwarden van Mata Hari, dus van Margaretha Geertruida Zelle, wat toen niet gelukt is. Hij schreef een schitterende ballade over haar: De Ballade van Mata Hari.

Grootmoeder Sjoukje Brouwer-Schaafsma kwam twee jaar later, vanaf 1 november 1909, inwonen bij de Zelles. De jonge Johannes maakte zijn grootmoeder dus van dichtbij mee. Ze woonden toen in het kleine huisje aan de Westerstraat en ze verhuisde ook nog mee naar de Borneostraat. Een ander familielid, Taekje Tamminga, woonde ook bij hen in. In januari 1912 vertrokken de dames naar Franeker om bij een andere dochter te